

Sekcja Socjologii Jakościowej i Symbolicznego Interakcjonizmu

Metodologia teorii ugruntowanej i teorie ugruntowane Ogólnopolska konferencja naukowa z częścią warsztatową

Miejsce: Ustka, Słupsk

Termin: 18–19 września 2015 roku

W dniach 18–19 września 2015 roku odbyła się w Słupsku i Ustce ogólnopolska konferencja naukowa zorganizowana przez Sekcję Socjologii Jakościowej i Symbolicznego Interakcjonizmu Polskiego Towarzystwa Socjologicznego oraz Wydział Nauk Społecznych Akademii Pomorskiej w Słupsku.

Konferencja została pomyślana jako spotkanie badaczy zainteresowanych zarówno metodologią teorii ugruntowanej, jak i rzeczowymi oraz formalnymi teoriami generowanymi w oparciu o nią. Zaproszenie na konferencję zostało skierowane zarówno do doświadczonych badaczy i badaczek, jak i osób, które na polu badawczym czynią pierwsze kroki. W konferencji wzięli udział przedstawiciele i przedstawicielki różnych dyscyplin naukowych – przede wszystkim socjologii i pedagogiki.

Pierwsza część konferencji odbyła się w Słupsku w siedzibie Akademii Pomorskiej. Obrady poprzedziła część warsztatowa.

Pierwszy warsztat, zatytułowany *Medytacja dla badaczy. Uważna teoria ugruntowana*, poprowadził prof. dr hab. Krzysztof T. Konecki (Uniwersytet Łódzki). Uczestnicy i uczestniczki warsztatu zostali wprowadzeni w innowacyjne i niekonwencjonalne techniki konceptualizacji danych empirycznych. Kolejny warsztat, *Analiza danych i generowanie teorii*, przeprowadził prof. dr hab. Marek Gorzko (Akademia Pomorska w Słupsku). Dotyczył on różnych odmian kodowania danych, teoretycznego pobierania próbek, pisania not teoretycznych oraz podejmowania prób teoretyzowania w oparciu o dane. Trzeci warsztat prowadzony przez dr Łukasza Marciniaka (Uniwersytet Łódzki), *Metoda ciągłego porównywania – odmiany i techniki analityczne*, rozwijał umiejętność ciągłego porównywania – rozumianego szeroko jako podejście poznawcze – i dostarczył uczestnikom oraz uczestniczkom wielu praktycznych narzędzi wspomagających proces analizy danych.

Warsztaty nie są w stanie zastąpić doświadczenia samodzielnego zmagania się z własnym problemem

badawczym, ale okazały się efektywną formą doskonalenia kompetencji analitycznych. Co więcej, wspólna praca dostarczyła wiele satysfakcji zarówno prowadzącym, jak i osobom biorącym udział w warsztatach.

Kolejną pozycją programu pierwszego dnia konferencji były obrady.

W pierwszym z wystąpień, zatytułowanym *Wizualna teoria ugruntowana*, prof. dr hab. Krzysztof T. Konecki (Uniwersytet Łódzki) przedstawił kontekst powstania, główne odmiany, jak i założenia oraz podstawowe procedury analityczne wizualnej teorii ugruntowanej. Kwestie teoretyczne i metodologiczne zostały bogato zilustrowane przykładami z badań własnych oraz zaczerpniętymi z literatury przedmiotu.

Jakie są korzyści z konstruktywistycznej teorii ugruntowanej? – to temat wystąpienia prof. dr hab. Marka Gorzki (Akademia Pomorska w Słupsku). W referacie omówione zostały podstawowe założenia konstruktywistycznej teorii ugruntowanej (w szczególności w wersji Kathy Charmaz), które zostały zestawione z założeniami „tradycyjnej” metodologii teorii ugruntowanej, zawartej w „kanonicznych” pracach Barney’a Glasera i Anselma Straussa. Prelegent skupił się na konsekwencjach, jakie wpływają dla praktyki badawczej z obu wersji metodologii teorii ugruntowanej, zaletach i ograniczeniach każdej z nich.

Dr Maciej Brosz (Uniwersytet Gdański) w wystąpieniu *Moje odkrywanie teorii ugruntowanej, czyli o bardzo długich poszukiwaniach* zaprezentował „historię naturalną” swojego dziesięcioletniego badania poświęconego praktykom mieszkaniowym. Prelegent

podjął próbę analitycznego ujęcia licznych trudności i pułapek prowadzonego przez niego badania oraz doświadczeń związanych z wdrażaniem do własnego materiału empirycznego postulatów metodologii teorii ugruntowanej. Stworzenie możliwości takiej rekonstrukcji własnej drogi badawczej jest argumentem na rzecz skrupulatnego prowadzenia dziennika badania.

Ożywiona dyskusja, która rozwinęła się wokół zaprezentowanych wystąpień, pokazała silną pozycję zwolenników konstruktywistycznych odmian metodologii teorii ugruntowanej wśród uczestników konferencji. Szczególny wkład w dyskusję wnieśli przedstawiciele ośrodka łódzkiego.

Drugi dzień konferencji wypełniły obrady w trzech następujących po sobie sesjach. Obywały się one w sali konferencyjnej hotelu Jantar w Ustce.

Wystąpienie dr Anny Kacperczyk (Uniwersytet Łódzki), *Tropienie wspinania samotnego jako przykład pracy z danymi w badaniu nad społecznym światem wspinaczki*, dotyczyło wspinania samotnego jako jednej z kategorii analitycznych, która w badaniach nad społecznym światem wspinaczki pojawiła się już na samym początku projektu badawczego i ewoluowała w trakcie zbierania i analizy danych. Mimo że w końcowym raporcie kategoria ta znalazła się ostatecznie na drugim planie, opis prób jej wysycenia ilustruje ważne prawidłowości pracy badacza w terenie – zwłaszcza jego ograniczenia poznawcze związane z własnym usytuowaniem oraz z danymi, do jakich miał dostęp.

Dr Tomasz Marcysiak (Wyższa Szkoła Bankowa) w referacie *Wykorzystanie postulatów MTU w badaniach*

monograficznych wsi przedstawił historię badania terenowego (bogato ilustrując ją dokumentacją zdjęciową) w wiejskiej gminie Cekcyn w województwie kujawsko-pomorskim. Zrelacjonował z pasją najważniejsze odkrycia, które pojawiły się w pracy terenowej, zwłaszcza wystąpienie wątków historycznych niebędących początkowo tematem badań. Ważną kwestią, która zarysowała się w trakcie wystąpienia (a zwłaszcza w dyskusji, która wywiązała się wokół niego), był problem przydatności metodologii teorii ugruntowanej (w tym wizualnej) w pracy etnografa.

Kolejny referat pod tytułem *Metodologia teorii ugruntowanej a społeczne światy węgierskich mniejszości narodowych – wybrane zagadnienia* wygłosiła dr Izabela Bukalska (Uniwersytet im. Kardynała S. Wyszyńskiego). Wystąpienie dotyczyło koncepcji kondycji mniejszościowej, która wyłoniła się w trakcie badań prowadzonych według zaleceń metodologii teorii ugruntowanej wśród węgierskich mniejszości narodowych w Rumunii, na Słowacji i Węgrzech. Prelegentka wskazała na dylematy pojawiające się w trakcie badań, zwłaszcza kwestię statusu badacza. Poruszone zostały też ogólnoteoretyczne wątki, między innymi pytanie o zasadność i przydatność perspektywy realizmu krytycznego Margaret Archer w budowaniu teorii badanych zjawisk.

Mgr Dorota Jedlikowska (Uniwersytet Jagielloński) w wystąpieniu pod tytułem *Rekonstrukcja rozumienia nauki w Polsce w oparciu o akty normatywne. Perspektywa socjologiczna* zaprezentowała projekt badania poświęconego kwestii rozumienia nauki w Polsce. Przedstawiony referat dotyczył pierwszego etapu analiz, zmierzającego do odkrycia, jakie rozumienie nauki wyłania się z dokumentacji formalnej, oraz kwestii

metodologicznych związanych z początkowymi fazami badania.

Mgr Iwona Młodziak (Uniwersytet Warszawski) w referacie *Teoria i metoda w analizie dyskursu: pytania i problemy w badaniu dokumentów instytucjonalnych*, odwołując się do wstępnych wyników badań własnych poświęconych analizie dokumentów instytucjonalnych dotyczących starzenia się, zaproponowała rozwinięcie dyskusji na temat związków pomiędzy poststrukturalistyczną analizą dyskursu, analizą danych z perspektywy *work in progress* a metodologią teorii ugruntowanej.

W swoim wystąpieniu zatytułowanym *Przez trudny (kodowania) do gwiazd. Jak drążenie w danych otwiera drogę do teorii?* dr Łukasz Marciniak (Uniwersytet Łódzki) rozważał niepożądane konsekwencje prowadzenia metodologii teorii ugruntowanej do charakterystycznej procedury kodowania danych i utożsamiania jej przede wszystkim ze sposobem analizy polegającym na przypisywaniu etykiet pojęciowych. W rezultacie na plan dalszy odsuwane zostają procedury ciągłego porównywania, dobierania próbek, sortowania czy generowania hipotez. Równie niepożądane jest jednak zaniedbanie rzetelnego kodowania rzeczowego. Referent w oparciu o własną praktykę badawczą i doświadczenie dydaktyczne przedstawił refleksje na temat kodów i kodowania, prekonceptualizacji, kodowania autopoietycznego i problemów wysycania kategorii oraz ich konsekwencje dla generowania teorii.

Kolejny referent, mgr Mateusz Szymczycha (Szkoła Nauk Społecznych Polskiej Akademii Nauk), w wystąpieniu pod tytułem *Odkrywanie znaczenia*

pojęć – problemy integracji teorii na przykładzie badania socjologicznych implikacji koncepcji samorealizacji i autentyczności w poradnikach psychologicznych również podjął problematykę generowania kategorii oraz kwestię stosowania się do wymogów metody ciągłego porównywania różnorodnych danych pochodzących z rozmaitych porządków intelektualnych posługujących się różnymi aparatami pojęciowymi (wiedza potoczna, psychologia społeczna, psychoanaliza, psychologia humanistyczna, filozofia, socjologia). Problem, który zajmował prelegenta, to możliwość generowania kategorii i ich własności na podstawie materiału źródłowego, który charakteryzuje się wysokim stopniem abstrakcji pojęć i uporządkowany jest w mniej lub bardziej spójne układy twierdzeń.

Dr Sławomir Pasikowski (Akademia Pomorska w Słupsku) w wystąpieniu *Możliwości i przeszkody we wspomaganiu kodowania z zastosowaniem teorii kategorii rozmytych* podjął się rozważenia możliwości zastosowania teorii zbiorów rozmytych Lotfi Zadeha w celu uniknięcia różnych uproszczeń w generowaniu kategorii. Pokazując zastosowania tej teorii na przykładzie konkretnego materiału empirycznego (zawierającego także dane ilościowe), sformułował tezę o zbieżności teorii Zadeha z pewnymi aspektami MTU, wyrażając jednocześnie dystans wobec wiary w ich bezkolizyjną korespondencję.

Uczestniczki i uczestnicy poddali żywej dyskusji każde z wystąpień.

Drugi dzień obrad zakończyła dyskusja moderowana przez prof. dr hab. Krzysztofa T. Koneckiego nad stanem metodologii teorii ugruntowanej w Polsce. Zauważono pewne osobliwości jej recepcji w naszym kraju (m.in. brak sporów teoretycznych i metodologicznych pomiędzy różnymi odmianami metodologii i dominację zwolenników wersji zaproponowanej przez Anselma Straussa a także konstruktywistycznych odmian MTU, swobodne traktowanie procedur MTU jako swoistej „skrzynki narzędziowej” w ogólnie pojętych badaniach jakościowych, praktyczną nieobecność tej metodologii na gruncie pielęgniarstwa i socjologii medycyny itp.).

Pojawił się postulat, aby spotkaniu badaczy zainteresowanych metodologią ugruntowaną i teoriami ugruntowanymi nadać charakter cykliczny, co spotkało się z życzliwym przyjęciem organizatorów konferencji. Podjęto wstępne kroki na rzecz spełnienia tego postulatu.

Co więcej, wrześniowa pogoda dopisała.

prof. dr hab. Marek Gorzko
Katedra Administracji i Socjologii
Akademia Pomorska w Słupsku

Cytowanie

Gorzko Marek (2015) „Metodologia teorii ugruntowanej i teorie ugruntowane”. Ogólnopolska konferencja naukowa z częścią warsztatową. „Przegląd Socjologii Jakościowej”, t. 11, nr 4, s. 230–233 [dostęp dzień, miesiąc, rok]. Dostępny w Internecie: <www.przegladsocjologiijakosciowej.org>.